

ADVIES

Van	: adviescommissie burgerlijk procesrecht
Datum	: 1 april 2020
Betreft	: Artikel 1.3 Spoedwet in verband met COVID-19

INLEIDING

De adviescommissie burgerlijk procesrecht is gevraagd te adviseren over artikel 1.3 van de spoedwet die momenteel door het ministerie wordt opgesteld in verband met de maatregelen vanwege de coronacrisis en de gevolgen daarvan voor onder andere de rechtspraak.

Artikel 1.3 heeft betrekking op de mondelinge behandeling in civiele en bestuursrechtelijke procedures. Het voorgestelde artikel luidt:

Artikel 1.3 (mondelinge behandeling in burgerlijke en bestuursrechtelijke gerechtelijke procedures)

1. Indien in burgerlijke en bestuursrechtelijke gerechtelijke procedures het houden van een fysieke zitting niet mogelijk is, kan de mondelinge behandeling plaatsvinden door middel van een tweezijdig elektronisch communicatiemiddel.
2. In afwijking van artikel 82, tweede lid van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering kunnen gedaagden uiterlijk op de eerste roldatum uitsluitend schriftelijk of door middel van een elektronisch communicatiemiddel kenbaar maken dat zij mondeling of schriftelijk een conclusie van antwoord willen nemen.

De adviescommissie heeft alleen kennis genomen van de tekst van artikel 1.3 (en artikel 1.4) en de toelichting daarop, en dus niet van de volledige ontwerpspoedwet. Een aantal van de hierna genoemde aandachtspunten wordt mogelijk al elders in de spoedwet geadresseerd.

AANDACHTSPUNTEN

1 Artikel 1.3 lid 1

1.1 Reikwijdte van de regeling: niet beperken tot urgente gevallen

1. De adviescommissie juicht toe dat mogelijk wordt gemaakt dat zittingen door middel van elektronische communicatiemiddelen doorgang vinden.
2. De toelichting is echter niet geheel duidelijk over de reikwijdte van artikel 1.3 lid 1. De eerste paragraaf van de toelichting lijkt te impliceren dat de mogelijkheid om (wat wij kortheidshalve noemen) een "digitale mondelinge behandeling" te houden is beperkt tot "urgente" zaken. Uit het vervolg leiden wij echter af dat met artikel 1.3 lid 1 wordt beoogd een algemene basis te bieden voor de toepassing van elektronische communicatiemiddelen bij de behandeling van zaken, dus ook in niet-urgente zaken.
3. De adviescommissie is sterk voorstander van dit laatste. Voor zover de voorgestelde regeling alleen ziet op urgente zaken, geeft de adviescommissie in overweging de regeling ook toe te passen op niet-urgente/reguliere zaken. De rechtspraak kampt nu

Bezoekadres
Neuhuyskade 94
2596 XM Den Haag
Tel. 070 - 335 35 35

Postadres
Postbus 30851
2500 GW Den Haag

al met capaciteitsgebrek en achterstanden bij het plannen en houden van zittingen. Als reeds geplande zittingen in niet-urgente zaken niet kunnen doorgaan zolang de coronamaatregelen van kracht zijn, leidt dat op termijn tot enorme (extra) vertragingen in de afdoening van civiele zaken. Dat is om diverse redenen onwenselijk. De optie van een digitale mondelinge behandeling biedt waarschijnlijk de ruimte om ook in niet-urgente zaken zittingen te laten doorgaan.

1.2 Geldigheidsduur van de regeling: niet langer dan noodzakelijk

4. Uit de toelichting blijkt niet duidelijk hoe lang de regeling van kracht blijft. Uit artikel 1.3 lid 1 volgt dat een digitale mondelinge behandeling kan plaatsvinden "*[i]ndien (...) het houden van een fysieke zitting niet mogelijk is*". De reden voor het niet kunnen houden van een fysieke zitting wordt hier echter in het midden gelaten. Voor zover de bedoeling is dit aan de beoordeling van de individuele gerechten over te laten, acht de adviescommissie dit met het oog op landelijke uniformiteit en gelijkheid niet wenselijk.
5. Tenzij de geldigheidsduur van de regeling elders in de speedwet is geregeld, zou de adviescommissie verduidelijkt willen zien dat de digitale mondelinge behandeling een noodmaatregel is die niet langer wordt toegepast dan strikt noodzakelijk is. De mogelijkheid om ook zonder instemming van partijen een digitale zitting te houden zou dus moeten vervallen na opheffing van de coronamaatregelen die thans het houden van een fysieke zitting beletten. Op vrijwillige basis kan daarna uiteraard nog steeds een digitale zitting worden gehouden als de rechter en partijen daarover afspraken kunnen maken.¹

1.3 Zitting met audiovisuele communicatiemiddelen (beeld en geluid) tenzij partij daarvan afziet

6. De toelichting maakt duidelijk dat de regeling een basis beoogt te bieden voor de toepassing van tweezijdige elektronische communicatiemiddelen bij de zitting, ook zonder de instemming van een of meer partijen of betrokkenen. Hoewel volgens de toelichting uitgangspunt moet zijn dat de digitale zitting zoveel mogelijk de fysieke zitting benadert, bepaalt uiteindelijk de rechter op welke wijze/via welk tweezijdigelektronisch communicatiemiddel een zitting wordt gehouden.
7. Gezien het (toegenomen) gewicht van de mondelinge behandeling in de civiele procedure moet voorkomen worden dat het door de rechter gekozen/opgelegde communicatiemiddel afbreuk doet aan de mogelijkheid voor partijen hun standpunten mondeling naar voren te brengen. De adviescommissie onderschrijft van harte het uitgangspunt dat een digitale zitting zoveel als mogelijk moet worden gehouden zoals een fysieke zitting. Dit brengt mee dat een digitale zitting door middel van audiovisuele communicatiemiddelen – dus met beeld en geluid (zoals via Zoom, Skype, MS Teams) – gehouden zou moeten worden, tenzij partijen genoeg nemen met een andere manier van communiceren (zoals bijvoorbeeld een conference call zonder beeld). De adviescommissie ziet dit in de wettekst of de toelichting graag geëxpliciteerd.

1.4 Openbaarheid en regels omtrent opnames/vastlegging

8. Aangezien zittingen openbaar (behoren te) zijn (artikel 27 Rv), moet worden voorzien in de mogelijkheid voor derden/publiek om de digitale zitting "bij te wonen". Dit zou praktisch kunnen worden geregeld door de mogelijkheid te openen om voorafgaand aan de zitting bij de rechtbank of het gerechtshof een deelnamecode of inbelgegevens voor een specifieke zitting aan te vragen.

¹ Of een zitting kan gedeeltelijk digitaal plaatsvinden, bijvoorbeeld door een partij die niet aanwezig kan/wil zijn met beeldverbinding aan de zitting deel te laten nemen, terwijl de zitting overigens fysiek plaatsvindt.

9. Aangezien een digitale zitting op afstand plaatsvindt, is niet te controleren of de deelnemers (procespartijen of derden) beeld- of geluidsopnames maken van de zitting. Bij fysieke zittingen is dit in beginsel niet toegestaan.² Het verdient aanbeveling dat de rechtspraak hiervoor regels formuleert (in een op digitale zittingen toegesneden procesreglement of steeds in individuele zaken op de voet van artikel 29 lid 1 sub b Rv).
10. Wat betreft de vastlegging van het verhandelde ter zitting kan bij een digitale zitting gebruik worden gemaakt van de mogelijkheid van artikel 90 lid 7 Rv om het proces-verbaal te vervangen door een door of namens rechter gemaakte beeld- of geluidsopname. Dit verlicht de belasting voor de rechtspraak bij het opmaken van een proces-verbaal en op deze manier blijft er bij de rechtspraak ten minste één "authentieke" opname van de zitting beschikbaar.

2 Artikel 1.3 lid 2

2.1 Aanzegging moet worden opgenomen in de dagvaarding, niet in aparte brief

11. Artikel 1.3 lid 2 bevat een afwijking van artikel 82 lid 2 Rv in kantonzaken. In plaats van het voeren van mondeling verweer ter zitting, wordt gedaagde de mogelijkheid geboden om telefonisch of per mail uiterlijk op de eerste roldatum te melden dat hij (mondeling of schriftelijk) verweer wil voeren, waarna de zaak kan worden aangehouden zodat de gedaagde op een later moment dat verweer kan voeren.
12. De gedaagde die een dagvaarding in een kantonzaak ontvangt, moet er uiteraard wel van op de hoogte worden gesteld dat, wanneer en hoe hij moet melden dat hij verweer wil voeren en hoe hij dat wil doen (mondeling of schriftelijk). Volgens de toelichting is hierin voorzien doordat met de Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders is afgesproken dat zij bij de betekening van het dagvaardingsexploit tevens een informatiebrief van de rechtspraak aan de gedaagde geven, en de gedaagde eventueel telefonisch en per e-mail extra instructie geven.
13. De adviescommissie wijst erop dat het verstrekken van een aparte informatiebrief naast de dagvaarding in strijd is met artikel 111 lid 2 sub g Rv. Volgens dat artikel vermeldt het exploit van dagvaarding "*in zaken waarin partijen in persoon kunnen procederen: de wijze waarop de gedaagde in het geding moet verschijnen (...) en de wijze waarop de gedaagde kan antwoorden, zoals bepaald in artikel 82, eerste en tweede lid*" (onderstreping toegevoegd). De bedoelde informatie zou dus als aanzegging in het dagvaardingsexploit zelf moeten worden opgenomen. Een separate toelichting in een brief leidt tot nietigheid van de dagvaarding (artikel 120 lid 1 Rv).

1 april 2020

mr. drs. M.H. de Boer (voorzitter)
 mr. H.J.M. van Dal
 mr. M.A.J.G. Janssen
 mr. C.S.G. Janssens
 mr. dr. A.I. Keur
 mr. L.H. Rammeloo
 mr. M.R. van Zanten

² Zie Persrichtlijn 2013, artikel 3.4.1.